

DOI: [10.32702/2307-2156-2018.12.28](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2018.12.28)

УДК 338.48:332.142

*I. I. Самойлова,
кандидат наук з державного управління, завідувач навчально-методичного відділу
Навчально-наукового центру організації освітнього процесу,
Університет державної фіскальної служби України*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

*I. Samoilova
PhD (Public Administration), head of the educational-methodical department
Education and research center for education management,
University of the State Fiscal Service of Ukraine*

STATE POLICY ON REGULATION OF THE DEVELOPMENT OF TREATMENT AND WELFARE TOURISM IN UKRAINE

Лікувально-оздоровчий туризм надає істотний соціально-економічний ефект на розвиток туристично-рекреаційних дестинацій. Оцінка розвитку лікувально-оздоровчого туризму і розробка пропозицій щодо вдосконалення державного регулювання має важливе значення. Визначено місце лікувально-оздоровчого туризму в рекреаційно-туристичному просторі. Виявлено основні перешкоди розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Запропоновано напрями державної політики щодо розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Therapeutic and recreational tourism in the world is developing at a faster pace. It makes a significant contribution to the sustainable development of society and is one of the constantly growing sources of replenishment of the state budget. In modern conditions, the development of health-improving tourism is a priority state task, as it concerns the quality life support of human activity and is aimed at the restoration and development of its physical and spiritual health.

The medical and recreational sphere is in a state of chaotic and slow development. The main obstacles to its development should be considered: the imbalance of social and economic efficiency of the use of recreational resources and the need for their conservation; weak material base of many objects of medical and health infrastructure; inconsistency of the overwhelming majority of health facilities with international standards; insufficient attention of the authorities to the problems of the development of the medical and healthcare industry, in particular when developing strategies and programs of economic development; imperfection of the legal and regulatory framework; insufficient methodological, organizational, informational and material support of the enterprises of the medical and health industry on the part of the state; insufficient quality of service in the nutrition units of health-improving establishments.

The main priorities of the state policy of development of health-improving tourism in Ukraine are: to improve the system of medical and health service with new programs for a specific material and technical base; to improve the regulatory and tax base, its adaptation to world standards and control over observance of the legislation; to develop the organizational and legal mechanism for

the implementation of international and national standards of tourist and recreational services; harmonization of the Ukrainian legislation on health-improving tourism to EU standards and world requirements; to develop cooperation with other countries and international health-improving organizations; promotion of national and foreign investments in the development of the industry of health-improving tourism and creation of new workplaces; while forming the policy of perspective development of health-improving tourism, determining the forms and methods of state regulation of the sphere of health-improvement tourism, taking into account the negative and positive factors related to the political, legislative, legal and socio-economic situation in the country and in the world.

Ключові слова: державне регулювання; лікувально-оздоровчий туризм; захворюваність населення; державна політика; розвиток; лікувальні ресурси; управління.

Keywords: state regulation; health-improvement tourism; morbidity of the population; state policy; development; medical resources; management.

Постановка проблеми

Лікувально-оздоровчий туризм в світі розвивається випереджаючими темпами. Він здійснює значний внесок в сталий розвиток суспільства та є одним із стабільно зростаючих джерел поповнення державного бюджету. В сучасних умовах розвиток лікувально-оздоровчого туризму є пріоритетним державним завданням, оскільки торкається якісного життєзабезпечення діяльності людини та спрямований на відновлення і розвиток її фізичного і духовного здоров'я [1].

В Україні лікувально-оздоровчий туризм має істотні особливості, пов'язані з радянським періодом історії, коли держава розвивало курорти відповідно до соціальної політики того періоду. Завдяки цій спадщині в Україні є велика матеріальна база для розвитку лікувально-оздоровчого туризму, великій кількості різноманітних природних лікувальних ресурсів, підготовлені медичні кадри, а також традиції поїздок на курорти з метою лікування і профілактики. У той же час стан здоров'я населення викликає тривогу в українського суспільства. Більш коротка в порівнянні з іншими розвиненими країнами тривалість життя населення, висока поширеність захворювань пояснює прагнення населення використовувати альтернативні можливості для поліпшення здоров'я [2].

Таким чином, існують кілька основних факторів, що сприяють розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні: несприятливі тенденції в стані здоров'я населення; різноманітні і численні природні лікувальні ресурси; наявність санаторно-курортного комплексу як основи для лікувальних поїздок; традиції використання відпусток для курортного лікування та профілактики. Незважаючи на це, кількість туристів, що відвідали українські курорти з лікувальною метою, в останні роки не збільшилася, інвестування в нові санаторно-курортні об'єкти не відбулося, відтік лікувальних туристів за кордон продовжився.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання організації лікувально-оздоровчого туризму у країнах Європи та України знайшли відображення у роботах таких вітчизняних вчених як В. Бовкун, П. Гудз, В. Дехтяр, А. Парфіненко, а також відображені у працях закордонних вчених Е. Кауфман, Х. Мюллера, Х. Нарштедт та інших. Окремі аспекти регулювання розвитку лікувально-оздоровчого туризму висвітлені у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: Ю. Алексеева, І. Валентюк, В. Гуляєв, А. Добровольська, В. Керецман, В. А. Шульга, Р. Харрода та інших.

Метою статті є виявлення основних перешкод розвитку лікувально-оздоровчого туризму та розроблення рекомендацій щодо його розвитку.

Результати

В сучасних умовах лікувально-оздоровчий туризм займає одне з провідних місць у туристичній галузі. Адже значне збільшення прибутків населення економічно розвинутих країн, розвиток транспортного сполучення, забруднення екології, внаслідок індустріального розвитку, та активна пропаганда здорового способу життя змушує багатьох шукати оздоровлення та відпочинок у інших, екологічно сприятливих регіонах. Лікувально-оздоровчий туризм є одним із пріоритетних напрямів розвитку як іноземного, так і внутрішнього туризму в Україні. Цьому сприяють потенційні та наявні в Україні лікувальні ресурси та природні умови, що дуже схожі до європейських країн [3].

Лікувально-оздоровчий туризм в Україні визнаний одним із пріоритетних напрямів. Проте, не зважаючи на вигідне геополітичне розташування, наявність цінних лікувально-рекреаційних ресурсів та конкурентоспроможну туристичну базу для розвитку практично усіх видів туристичної діяльності, лікувально-оздоровча сфера перебуває в стані хаотичного та повільного розвитку. До основних перешкод її розвитку доцільно віднести:

- незбалансованість соціальної та економічної ефективності використання рекреаційних ресурсів та необхідність їх збереження;
- слабку матеріальну базу багатьох об'єктів лікувально-оздоровчої інфраструктури;
- невідповідність переважної більшості оздоровчих закладів міжнародним стандартам;
- недостатню увагу органів влади до проблем розвитку лікувально-оздоровчої галузі, зокрема при розробці стратегій та програм економічного розвитку;
- низький рівень менеджменту та зношеність основних фондів;
- практичну відсутність інвестицій;
- низьку ефективність системи просування лікувально-оздоровчих продуктів на ринок;
- недосконалість нормативно-правової бази;
- недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки суб'єктів підприємництва лікувально-оздоровчої індустрії з боку держави;
- недостатній рівень якості обслуговування у підрозділах харчування лікувально-оздоровчих закладів та недостатня забезпеченість висококваліфікованими спеціалістами [1; 4].

В цілому мінімізація проблем лікувально-оздоровчого туризму дозволить реалізувати заходи щодо поліпшення якості послуг оздоровлення та рекреації, задоволення попиту населення на оздоровчі послуги. Лікувально-оздоровчий туризм в Україні може стати складовою поповнення бюджету. А в перспективі його питома вага у поповненні бюджету країни може значно зрости. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні пов'язаний з розвитком таких секторів економіки, як транспорт, виробництво товарів широкого вжитку та лікувально-оздоровчого призначення, торгівля, будівництво. А також розвиток лікувально-оздоровчого туризму може відіграти роль каталізатора структурної перебудови економіки.

Державне регулювання лікувально-оздоровчого туризму здійснюється з метою: забезпечення прав громадян на відпочинок, відновлення та зміцнення здоров'я, задоволення духовних потреб та інших прав; захисту прав і законних інтересів туристів і суб'єктів туристичного бізнесу; відновлення та збереження цілісності лікувально-оздоровчих ресурсів держави; створення сприятливих умов для удосконалення й розвитку індустрії лікувально-оздоровчого туризму, підтримки пріоритетних напрямів лікувально-оздоровчого діяльності. Завданням політики держави у сфері лікувально-оздоровчого туризму є забезпечення комплексного і збалансованого розвитку цієї сфери з урахуванням її специфіки. Для цього держава може застосовувати ряд важелів прямого і непрямого впливу [5]. Таким чином, розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні відбуватиметься на ринкових засадах і перебуватиме під регулюванням держави на основі законодавства, національної політики та індикативного планування лікувально-оздоровчого туризму.

Комплексний підхід до формування сучасного ринку лікувально-оздоровчого туризму в Україні диктує необхідність вдосконалення нормативно-правової бази, яка регулює правовідносини в сфері модернізації санаторно-курортного комплексу, системи оподаткування, вирішення питань власності, системи державного регулювання і підтримки туристичної діяльності. До основних пріоритетних напрямів державної політики розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні належать: коригування національної системи сертифікації курортно-оздоровчих послуг та категоризації санаторіїв як засобів розміщення з урахуванням процесів інтеграції України в міжнародний туристичний ринок; удосконалення системи лікувально-оздоровчого сервісу новими програмами під конкретну матеріально-технічну базу; активізації організації ближнього туризму в умовах санаторно-курортного лікування; удосконалення нормативно-правової та податкової бази, адаптації її до світових стандартів і контролю за дотриманням законодавства; гармонізація законодавства України про туризм до стандартів ЄС та світових вимог; розвиток співпраці з іншими країнами і міжнародними лікувально-оздоровчими організаціями; врегулювання питань землекористування, системних заходів з управління екологічним станом рекреаційних зон, формування реєстрів курортних і екскурсійних об'єктів, природних лікувальних ресурсів, проведення експертних досліджень стану екологічної обстановки на лікувально-оздоровчих територіях; заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії лікувально-оздоровчого туризму та створення нових робочих місць; під час формування політики перспективного розвитку лікувально-оздоровчого туризму, визначення форм та методів державного регулювання сфери лікувально-оздоровчого туризму, обов'язкове врахування негативних та позитивних факторів, пов'язані з політичною, законодавчо-правовою та соціально-економічною ситуацією в країні та у світі [3; 6].

Висновки

Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, доречно зазначити, що нині в Україні недостатньо розвинений ринок лікувально-оздоровчого туризму через неефективне використання ресурсного потенціалу, неналежну підтримку гідного рівня матеріально-технічної бази, відсутність розгалуженої системи рекламування вітчизняних рекреаційних послуг на внутрішньому та світовому туристичних ринках, а також існування певних суперечностей у нормативно-правових актах із туризму та курортів [7].

Для належного розвитку сфери лікувально-оздоровчого туризму необхідно адаптувати до умов України позитивний зарубіжний досвід впровадження комплексного управління лікувально-оздоровчим туризмом, а саме доцільно: приваблювати інвестицій у даний ринок; вдосконалювати систему медичного страхування населення; рекламувати діяльність з просування лікувально-оздоровчого продукту та створення санаторно-курортного бренду; розвивати співпрацю з іншими країнами і міжнародними лікувально-оздоровчими організаціями; враховувати негативні та позитивні фактори, пов'язані з політичною, законодавчо-правовою та

соціально-економічною ситуацією в країні та у світі; здійснити гармонізацію законодавства України про туризм до стандартів ЄС та світових вимог.

Реалізація поставлених цілей буде сприяти покращенню стану інфраструктури лікувально-оздоровчої галузі, забезпеченню економічної стабільності та прибутковості всього санаторно-курортного комплексу, дасть можливість зберегти і раціонально використовувати природні лікувальні ресурси, підвищити рівень надання лікувально-оздоровчих послуг та конкурентоспроможність лікувально-оздоровчих сфери на національному та міжнародному ринку.

Література.

1. Охота В.І. Інвестиційно-інноваційний потенціал санаторно-курортного туризму на Тернопільщині / Інноваційна економіка. 2016. № 3-4. С.84–88.
2. Ветитнев А.М., Торгашева А.А. Современные взгляды на лечебно-оздоровительный туризм / Курортные ведомости. 2014. №1(82). С.20–23.
3. Парфіненко А.Ю., Волкова І.І., Щербина В.І. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами Центральної Європи) / Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2018. Вип. 7. С.130–135.
4. Згурський Ю.Д., Розметова О.Г. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Запорізькій області / Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 12-1. С. 62–66.
5. Биркович В.І. Удосконалення державного регулювання розвитку туризму на регіональному рівні / Стратегічні пріоритети. 2007. №4(5). С. 157–163.
6. Савоста О. Удосконалення державного регулювання сфери використання та охорони приморських курортів України / Державне управління та місцеве самоврядування. 2010. Вип. 1(4). С. 1–6.
7. Галасюк С., Галасюк К. Проблеми розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні / Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2013. № 5(254). С. 16–21.

References.

1. Ohota, V.I. (2016). "Investyciyino-innovaciyinyiy potencial sanatorno-kurortnogo turyzmu na Ternopilschyni" [Investment-innovative potential of sanatorium and resort tourism in Ternopil region], *Innovative economy*, no. 3-4, 84–88.
2. Vetytnev, A.M. and Torhasheva, A.A. (2014). "Sovremennyy vzgliady na lechebno-ozdorovitelnyy turizm" [Modern views on health-improvement tourism], *Resort records*, no. 1(82), 20–23.
3. Parfinenko, A.Yu., Volkova, I.I., and Shcherbyna, V.I. (2018). "Problemy ta perspektyvy rozvytku likuvalno-ozdorovchogo turyzmu v Ukrayini (u porivnianni z krayinamy Centralnoyi Evropy)" [Problems and prospects of development of health-improving tourism in Ukraine (in comparison with Central European countries)], *Bulletin of the Kharkiv National University named after VN Karazin Series: International Relations. Economy. Country Studies. Tourism*, vol. 7, 130–135.
4. Zghurskyi, Yu.D. and Rozmetova, O.G. (2016). "Problemy ta perspektyvy rozvytku likuvalno-ozdorovchogo turyzmu v Zaporizkiyi oblasti" [Problems and prospects of development of health-improving tourism in Zaporozhye region], *Black Sea Economic Studies*, vol. 12-1, 62–66.
5. Byrkovych, V.I. (2007). "Udoskonalennya derjavnogo regulyuvannya rozvytku turyzmu na regionalnomu rivni" [Improvement of State Regulation of Tourism Development at the Regional Level], *Strategic Priorities*, no. 4(5), 157–163.
6. Savosta, O. (2010). "Udoskonalennya derjavnogo regulyuvannya sfery vykorystannya ta ohorony prymorskykh kurortiv Ukrayiny" [Improvement of state regulation of the sphere of use and protection of seaside resorts of Ukraine], *Public administration and local self-government*, vol. 1(4), 1–6.
7. Halasiuk, S. and Halasiuk, K. (2013). "Problemy rozvytku likuvalno-ozdorovchogo turyzmu v Ukrayini" [Problems of the development of health-improving tourism in Ukraine], *Scientific herald of the Lesia Ukrainka Eastern European National University*, no. 5(254). 16–21.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2018 р.